

Harmadik réteg – tarka szakik

Regényrészlet

Aludni próbált, de a szomszédos fülkékből állandóan erősödő hangoskodás, kivehetetlen szóváltás, majd üvöltésbe át-átcsapó nótázás, a folyosón való randalírozás szünni nem akaró sorozata esélyt se adott erre, így már Trieszt után le is tett a pihenésről.

Olvasni nem volt kedve, pedig a mama, de Zsuzsi is – elhalmozták otthoni sajtótermékkel.

A szakkönyveket és a két szótárt meg miért olvasná épp most. És mit ad isten: Velencét elhagyva (22 óra 12 perc!) megszűnt a Guineába (most még csak Párizsba) tartó *szomszédok* tombolása.

Egyszerre zuhantak szeszés ájulatba.

A szomszédos fekhelyen eddig nagy nyugalomban alvó útitárs, Bruno Kroner csoportvezető felébredt, és megkezdte a – kis megszakításokkal – órákig tartó monológját, amelyben egyenként elemezte a Guineába tartó munkacsoport tagjainak tulajdonságait, képesítését, erényeit és emberi gyengeségeit. Vagy csak nevüket említette bizonyos méltatásnak szánt apró, alig észrevehető fejmozdulattal. Ja, és közölt még néhány *fontos tudnivalót*.

Először is önmagáról mondta el, hogy 1934-ben Eszéken született, ötvenötötől Zágrábban, illetve Belgrádban élt, és több alkalommal hosszabb-rövidebb szakmai küldetésben volt Belgiumban, főleg Liège és Namur környékén.

Franciaországban pedig két ízben Marseille volt az *otthona*.

(*Ez a szürke ürge ürge fizikailag teljesen jellegtelen, ha szavakkal le kellene írni – esetleg nyomozók előtt –, képtelenség lenne, mert minden*

szempontból átlagos volt. Még a szeme színét se lehetett pontosan megállapítani: volt pillanat, amikor világoszöldnek tűnt, aztán savószínűnek lehetett mondani, de néha világoskékre esküdött volna fel az ember. Öltözte, termete, haja, szóval: az égvilágon mindene a meghatározhatatlanságig közönséges, átlagos volt. Még a hangja is annyira simán, monotonon, jellegtelenül hagyta el ajkát, hogy még akkor se változott, amikor kellemetlen, sértő dolgokat vágott az ember arcába. Talán épp ő volt a mindenkori kém ideális típusa. Persze, itt egész más szerepet kaphatott, mert mit lehet kikémkedni egy ilyen tizenkét fős munkacsoportból, amilyen az övék volt?)

- Maga mérnök? - próbált érdeklődni igazi, vagy névleges szakmája után Kenedi.

- Hát kérem, itt van például ez a Kondov, aki nagy munkabírású, a pontossághoz fanatikusan ragaszkodó, de még aránylag fiatal és éretlen macedón gépésztechnikus. Alig huszonöt éves. A faipari gépek remek ismerője, de túl zárkózott, egyáltalán nem kommunikáló típus. Talán, mert egy Bitola melletti kis faluban, Bukovóban született. A hegylakók általában szűkszávúak. Gyanakvó és távolságtartó emberek élnek azon a vidéken. (Kenedinek úgy tűnt, hogy a csoportvezető gondolataiban elkalandozott, amiben volt is valami igazság, mert igen furcsán folytatta elmélkedését.) Ki hinné ma, kérem, hogy Bitola egyszer oly fontos történelmi központja volt a Balkánnak, hogy nagykövetségek, konzulátusok, újságtudósítók, filmek, kémek szállták meg, és mégis megmaradt a régi, orientális kasha. (Kenedi azonnal fejtegetni kezdte ennek a kifejezésnek az általa ismert változatait: Szarajevóban kaszaba, Közel-Keleten kazba, vagy kazbah... No de mindegy, az a fontos, hogy Kroner elvtárs Kondovot ÍGY is megpróbálta a helyére tenni.) Tehát: Borisz Kondov figyelemre méltó munkatársunk lesz, és ezt véssé az eszébe, Kenedi. Apja, két nagybátyja és nagyapja partizán volt. Anyja nevelte fel, mert a család minden férfitagja odaveszett a kicsevói és krusevói ütközetben. Mindezt véssé jól az eszébe!

- Biztosítom róla, hogy az eszembe vésem. Maga mérnök, vagy...?

- A következő kollégánk is egy remek profilú szakember. Vakuf születésű és a szarajevói Energoinvest közvetítésével kaptuk meg a Šipad Erdőgazdasági és Fafeldolgozó Kombináttól, az Európa-hírű üzemóriástól! Na, most figyeljen ide: Mirza Kalas fafaragó, harminchárom éves! Egy igazi művész. Faszobrász is. Őstehetség! Tito elvtárs legnagyobb mellszobrát egy szlavón tölgyből, amely a Vinkovci környéki Spačva óriástölgyesből származott, ezt ne veszítse szem elől, nos - ő faragta. Fából - Tito elvtársat! A saját két kezével. Három nap alatt. Ember! Három nap alatt! És a megszólalásig élethű! Még a fa erezte, bocsánat: évgyűrűvonulata is oly csodálatosan folyt át az egész alkotáson, hogy Tito elvtárs ez alkalommal

is bebizonyította: minden anyagban mintázható, remek modell. Tetejében ez az östehetség nem használta fel egyik Tito-szobrot se mintának. *(Kenedi: Belehalok! Ez a műtész hamarosan ejakulál!)* És mindez hogyan kezdődött? No, mit gondol? Hogyan kezdődhetett? Persze, hogy nem tudja. Fogalma sincs, nem is lehet. Mert ez nem iparművészet, hanem a kiválasztottaknak egy olyan adottsága, amely ajándékoz. Az egész művelt világot egyszerre, a csodával határos módon ajándékozta meg. Hogyan? Hát egyszerűen. Egy reggel csak kézbe vette az előző napi *Oslobodenjét*, ahol a címdalalon hozták az elnök portróját, és akkor felszabadult benne valami ősi erő, egy mindaddig visszafogott ihlet, talán az is segített ebben, hogy a lap címe is *Felszabadulás...* Ez se véletlen. És mit tett? Fogta a szerzőszámokat és a flaskát, ezt kérem nem szabad pejoratíve értelmezni, és három napig szállt, repült körülötte a forgács. A harmadik napon alkonyatját már ott is voltak a szarajevói elvtársak, és gyönyörködhetnek a kész műben. Na! Hogy egy kicsit többet iszik az átlagosnál, azt hozzá kell adni a művészi alkatához. Ezt is...

- Ezt is az eszembe vésem. Mondja már: maga mérnök, vagy...?

- Ez már kettő, ugye? No, most jön a harmadik!

- Sejtettem... *(Ezt egész halkan mondta, de Kroner nyilván hallotta, mert tekintetével reá villantott. Nem tehet róla: egyszerűen kijött belőle.)*

- Tehát! Tehát... Vukoman Đurov Perović, harmincéves, a kolašini fűrésztelep üzemvezetője. A községi pártbizottság titkára. *(Volt. Most éppen egyik részeg utasa annak a vonatnak, amelyik elviszi egy szebb világba!)* De sorolhatnám a többieket is. Mind mesterei a szakmájuknak.

- Nem kétlem... De maga ugye, szintén szakmabéli?

- Zmago Berganc botanikus, huszonhét éves, és a trópusi növényzet kiváló ismerője. Mariborból jött és - ha nem vette volna észre: Ljubljában társult a csoporthoz. A szlovén elvtársak melegen ajánlották figyelmünkbe, mert ő itt, pardon: ott - tudományos kutatómunkával is szándékozik foglalkozni.

- Ismeri személyesen azokat a trópusi fákat, amelyeket mi majd ott feldolgozunk?

(Ezt se „hallotta”, de nyilván megjegyezte!)

- Továbbá az asztalosok: Ivica Dravec Zágrábból, negyvenegy éves, Radoje Tasić Vranjéból, negyvenöt éves, Pavel Benka Kiszácsról, harminchat éves... Jut eszembe: ez a maga embere, vagy nem?

- Ha ládagyarat is terveznek ott Guineában, akkor a mi emberünk. Az ében az ilyesmihöz kitűnő anyag... Erre mérget vehet. *(Egyébként ismerem egy Benkát Kiszácsról, olyan szobafestőt a messze környéken nem találhat az ember. Meg olyan drágát. Apám egy évig dűnnyögött miatta, de főleg azért, mert: itt van az iparművész fia, aki mással festeti azt a kis két-*

szobás lakást, még erre se tanították meg az egyetemen!) Több asztalosunk nincs? Eddig minden köztársaság képviselője itt van, sőt Vajdaságból – Benkával együtt – ketten is vagyunk, de hol van Kosovo? Szkipetárunk nincs? Meg... még hiányzik néhány... Ha jól számoltam...

– Ne siettesen, kérem. Nem szeretem, ha siettetnek. Sohase szerettem a türelmetlen embereket. Tehát ne pattogjon itt nekem. Érzem én a gyonyorát. A fiatal szakember a legmagasabb polcra néz így az egyszerű népségre. Ez nemcsak sértő, de végtelenül műveletlen dolog is egyben. És... ha megvakarjuk: azt se tudom, hogyan kerülhetett erre a listára, amikor apja a háború előtti tevékenysége miatt öt évet ült... Mert azért az nem semmi, ha valaki Zágráb kellős közepében egy olyan pénzügyintézetnek az igazgatóhelyettese, mint az Első Horvát Népi Bank (*s külön élvezettel, cinikusan nyekeregve ismételte: Prva hrvatska pučka banka...*), amely a fasiszta Pavličéket is támogatta. Jó, jó, értem. Ne vágjon közbe: tudjuk mi azt is, hogy a fasiszta horvát kormány már negyvenkettő májusában ki is vette a család kezéből a bankot. Mert, ugyebár, nem feleltek meg az alapkövetelmények egyikének. Hamar kitudódott, hogy az apja, Ottó, és az apósa, aki szépen elhallgatta a kettős családnévből az elsőt, a Hevesit, és csak a Bonnert tűzte ki a bankos titulusa mellé! Így már lenyelhető volt a horvátok számára: Justin Bonner! Tehát Hevesi-Bonner Jusztinból egyszerűen csak Justin Bonner maradt. Lett! Mert miben is leledzett itt a mimikria? Vegyük előről, kérem szépen... Vizsgáljuk csak meg szépen, hogy egy ilyen pénzügyintézet élén kik is álltak? Az volt a baj, kérem szépen, hogy az egész család nem volt római katolikus hitvallású. Egy Zágráb kellős központjában működő bank valahogy kikerült az államvallás keze ügyéből. Ezt valahogy még el is lehetett intézni a Jugoszláv Királyság megfelelő minisztériumaiban. Kellett is intézni, kérem szépen. Mert maguk mind-mind protestánsok. Magánvéleményem, de kérem, hallgasson meg: jószerevével az apai ősök még időben zsidóból konvertáltak. Én ezt mélyen respektálnám, ha valóban így is lenne. De mivel én soha nem beszélek olyasmiről, aminek nincs egész komoly megalapozottsága, hát akkor ezt fogadja tőlem jóindulattal, mint egy fontos adalékot az esetleg megírandó családtörténetéhez... *(Itt szeretett volna közbevágni: hogy azok az apai ősök még 1786 tavaszán jöttek Békés megyéből, és telepedtek le a bánási Magyarartlóson; hogy a családban soha, senki nem említette, nyoma se volt a zsidó gyökereknek, de inkább hallgatott, mert ebből könnyen csírázhatott volna ki egy olyan nemzetiségi-politikai, esetleg felekezeti purparlé, amihez semmi kedve nem volt. Egyébként – nem csupán dachból – szívesen vállalta volna ezt a szemita örökséget is, ahogyan szeretettel gondolt mindig a nagyanyai ágról ereiben is csörgedező – sajnos, csekély mennyiségű – örmény vérré.)* No de, a Párt biztos alaposan szemügyre vette a maga esetét is, ahogyan Domazet elvtárs eszmei-politikai, ezzel együtt erkölcsi megbízhatóságát is

tüzetesen átvizsgálták... Aztán az is furcsa, hogy ön Újvidékre költözött a papával, aztán meg Ljubljanában végezte az egyetemet. Miért? Hisz ott volt nyolcvan kilométerre, Belgrádban, az Iparművészeti Akadémia. Oda már az újvidéki Iparművészeti Iskola befejezte után - ahogyan az akkori dékán, Ivan Tabaković mondta, az első szemeszter után a harmadévesek közé sorolták volna be, mert a legjobbak közé tartozott. Ebben nyilván a dékán Újvidéken ragadt, betegesen lokálpatrióta és a végtelenségig dekadens műépítész testvére, Đorđe is támogatta. De inkább hagyjuk a múltat... Egyébként is: ezek a lényegtelen apróságok mind valami K. u. K.-szerű nosztalgizálásra emlékeztetnek... Visszatérve az előbbiekhöz: valóban nem értem, mit keres közöttünk egy akadémikus belsőépítész, aki, és ez a hab a tortán, posztgraduális tanulmányait Dijonban végezte? *(Igen, ott végeztém. Csodálatos, kalandosan építő, gyarapító két esztendő volt az! A tengelye pedig: Résidence Universitaire de Montmuzard - Pavillon Bossouet, 201-es számú lakosztály.)* Megítélésem szerint ide megfelelne egy középiskolát végzett, de gyakorlott kezű, egyszerű iparművész, egy sima munkatárs is. De mit tehetünk? Csak megértően felsóhajtunk: igen, a nagy kísértés! A devizakereset! Értem én ezt. Az mozgat meg minden követ, és, sajnos, a Párt itt sem lehet eléggé éber. Sajnálom, hogy kiábrándítottam, de - lévén első munkatársam, bizonyos értelemben szakmai helyettesem ebben a projektumban - kénytelen voltam tudtára adni, részletesen elmondani, hogy egy cseppet sem bízom meg magában. Lehet nekem maga a Francia, vagy a Jugoszláv Akadémia tagja is, tőkjózan és erkölcsös ember, én minden mozdulatát gyanakvással figyelem. És négy év az mégiscsak négy év! Az ember akaratlanul is megbotlik, nemdebár? Azt még azért árulja el nekem: miért érdeklődtek maga iránt oly szívósan a belügyesek és a nyomozók meg a milicisták?

- Nyilván ezt teszik másokkal is, vagy nem, König elvtárs...?

- Kroner. És ne szemtelenkedjen velem, mert már Párizsból, sőt Bernből (az következik, ugye?) hazavágom.

(Istenem, sóhajtott fel csendben Kenedi, még ezt a fenyegetést is hangsúlytalanul, simán, jellegtelenül mondja itt nekem. A bitófára is ilyen közömbösen küldené az embereket. Bizonyosan jó érzés ilyennek lenni, isten adománya - ilyennek születni. Ha van családja, akkor az naponta megéli mellette, vele a pokol minden kínját. De hát ki a vétkes azért, hogy engem meg egy ilyen túlérzékeny idiótának teremtett a nagy Szerző. Ez a színtelen-szagtalan gané pedig még azt sem tudja, hol járnak, egyébként nem emlegetné Bernt. Addig feszengett benne az aprócska bosszú vágya, hogy végre ki is szaladt belőle a „helyreigazítás”, bár nagyon jól tudta ő, hogy a vonat merre, milyen útvonalon viszi őket, de már öklében (ajkán) volt a mélyütés lendülete, nem visszakozott...)

- Beaune.

- Mit motyog?

- Ha most meghúzza a vészféket, a vonat itt, Beaune-ban megáll, és innen már valahogy csak hazatalálok.

- Első pillanattól tudom, hogy bunkónak tart, de én bizony nagyon jól emlékszem: Bonn az NSZK fővárosa. Jegyezze meg: nagy öngólt rúgott. Lőtt! Igen, így a helyes: lőtt. Nagyon, de nagyon nagyot. Jegyezze meg, mert még fokozom is: fe-lejt-he-tet-lent. Számomra.

- Kroner elvtárs, én a franciaországi Beaune-ról beszélek. A burgundiai világhírű borok „fővárosáról”. Bizonyosan ivott már Beaujolaist. Itt a bölcsője. *(Húzza csak meg azt az átkozott vészféket, szálljon le velem, és közösen ringathatjuk is azt a „bölcsőt”!)*

- Akkor nyilván másként is írják ennek a „fővárosnak” a nevét. Itt megéveztetett. Megtréfált. Tréfás ember. Azt hittem rosszindulatú, de inkább tréfás természetű. Bután tréfás. Mert aki velem így tréfálgodik, az buta ember. Még akkor is, ha nem ismeri a természetemet. Nem baj... A jó... kommunista holtig tanul. Tehát Burgundia! No most, hogy félreértés ne essék: én nem vagyok borissza. Inkább a sört kedvelem. Mértékletes módon. Magáról meg az járja, hogy semmilyen szeszes italt nem fogyaszt. Igaz ez?

- Egyszer-kétszer belekóstoltam, de semmit nem jelentett a számomra, pedig anyai nagyapám és dédapám...

- Ó, igen, Nagypiszanicán. A vén Hevesi-Bonner „lelkész-cserkész” (itt mintha mosolygott volna), nem csak termesztette, de jó egészséggel fogyasztotta is a Bilogora lankásainak levét. Másét nem, csak a saját termését.

(- Szóval: maradok. Nincs vészfék. Csak egy öngól. Köszönöm...)

Hosszú, semmitmondó csend következett, már Fontainbleau-t is elhagyták, amikor megszólalt:

- Jut eszembe: itt van a maga szívének annyira hiányzó albán, vagy szkipetár is, már ahogyan óhajtja. A negyvennégy éves Ramiz Mehmeti. Búzlik a birkafagyútól és a rakitól. Ez a két búz egyszerűen beleette magát a testébe. Meg a dohány. Egyébként a Peć feletti Rugovóból való. Sokat csavargott életében, de végre megtalálta igazi énjét: a Drinán volt több mint tíz évig tutajos, ezenkívül persze semmihez sem ért igazán, hacsak a gyermekcsinálást nem számítjuk: kilencet hagyott otthon és három feleséget, ellenben kimondhatatlanul erős, kitartó, csupa ín és izom. Szóval – önfejlésével együtt –, pontosan olyan, mint egy öszvér. A már említettek közül, itt van, velünk utazik, a huszonöt éves Domagoj Tintor is. Kitűnő lakberendező. Kicsit... hogy is mondjam...? Kicsit finomkodó a modora, furcsák az allűrjei. Úgy, félhangon önmagának dalolgat. Főleg a Šantić-féle *Eminát* kedveli. Maga is kedveli? Vagy nem is ismeri? Maga mást énekelget? A *Piros csizmát*? (Itt nyekeregni kezdte: ...*Piros csizma viselababá...*

visela ababá...) Vagy hogy: *Az a szép, az a szép...?* Na? Mit szól hozzá? Tudmé mágyáró!!! - Aztán visszafogta magát, Kenedi hallgatására keletkezett zavarát köhécseléssel palástolta. - Lényegtelen. Ő... szóval, ez a Tintor - a lakberendezőnk Mostarból jött... Ilyen profilú szakembert maga Guinea elnöke, Sékou Touré kért tőlünk. Persze, kérdezné: hol a tizedik? Hát, kérem, Aldo Rovignani - képzelje, épp ma lett negyvenhárom éves -, a Rovenska óceánjárón érkezik egy hét múlva. Akkor jön meg a teherkocsink és a kisbuszunk is. Egyébként Rovignani nemcsak sofőrünk, de hajóskapitányunk is lesz, hisz a rönkök egy része majd folyón tutajkötélékekben érkezik a torkolatig az óceánpartra, onnan, olyan hatvan kilométernyi távolságról, teherhajón szállítjuk át Conakryba. Szóval: összetett, kemény, kitarást igénylő munka vár ránk az elkövetkező négy évben, és író- vagy tervezőasztalra, -táblára egyelőre ne is gondoljon. Már amikor felszállt a vonatra, megszűnt a munkás-önigazgatás minden formája, a pártmunkát én vezetem, minden probléma reám tartozik, én leszek a Teljhatalmú. Hadd tegyem még hozzá, hogy ne pattogjon majd nekem állandóan a munka- és életkörülmények miatt: a francia gyarmatosítók nem véletlen szállították, száműzték legveszélyesebb fegyenceiket két pokoli éghajlatú, lassú vesztőhelynek is nevezett kolóniára. De, gondolom ezeket maga is ismeri: Guyane és Guinea.

- G. és G...

- Kérem?

- Guyane - Guinea. G. és G...

A Teljhatalmú csak bámult a semmibe, aztán a vonatablakon az elvuló francia tájra, Kenedi meg a folyosó felé fordulva sumákol: *Istenem, mekkora hatökör! Guinea soha nem volt igazán fegyence telep. Hacsak nem a Samory-féle lázadóknak...*

Amikor délután ötkor leszálltak (némelyek lebukfenceztek, lehuppantak, legurultak, kibuktak) a szerelvényből a párizsi pályaudvaron (Gare de Lyon!), Kroner utasította Kenedit, hogy *hozza elfogadható állapotba* a részeg, illetve halálosan mámoros *kollégákat*, és vezesse a bal oldali kijárat-hoz, ott várjanak, amíg ő megszervezi a *transzfert* a röptérhez.

Álltak és vártak is türelmesen vagy egy jó órán át, ott a huzatos kijáratnál. Cuccukat szépen sorba rakták, csendben szemrehányást tettek egymásnak, hogy rossz, minden minőséget hiányoló itallal mérgezték, lőrével alázták meg őket, csorbították meg emberi méltóságukat. Egész idő alatt egytől egyig dohányoztak és - balkáni reflexüknek (még Breganc is!) engedelmessé - a csikkeket szétdobálták, amire megjelent két rendőr, és felszedették velük az összes ott lévő szemetet, majd egy közeli hulladékgyűjtőbe vitették. Kenedi bocsánatot kért, a két zsarú tisztelgett, és mosolyogva távozott.

Végre befutott egy kisbusz, csikorogva fékezett. A sofőr (lerítt róla, hogy arab) mellől integetett Kroner, hogy mielőbb szálljanak be. Azonnal indultak is. Kroner lélektelen, sima, de ellenvetést nem tűró hangon parancsot adott Kenedinek, hogy számolja össze: itt van-e mindenki.

- Önnel együtt - tizenegyen.

Ekkor rettenetesen rossz franciasággal odasziszegte a sofőrnek, hogy forduljon vissza, közben Kenedinek félhangon szidta a konvertált zsidó fajtáját, mert *sikerült elvesztenie* egy embert.

Amikor a pályaudvar előtt lefékezett a sofőr, a Teljhatalmú egyetlen kézmozdulattal, illetve a visszaérkezése óta kezében szorongatott francia újságcsomaggal utasította Kenedit, hogy keresse meg a hiányzó csoportársat.

Kenedi meg se mozdult, csak nézett ki a nyüzsgő tömegre.

Kroner akkor szinte közömbös hangon kiadta az orderét: azonnal szedje a sátorfáját, és irány Belgrád!

Kenedi erre se reagált.

Kroner bámulatós könnyedséggel ugrott ki a kisbuszból, közben az újságtekerccset szorosan bal hónalja alá szorította, majd félrehúzta az utastér ajtaját és - a helyzettől ellentmondásosan, ismét csak szenvtelenül - ráncigálni kezdte Kenedit, aki furcsa, szinte kacagásra készítő élvezettel engedett a lanyha erőszaknak, és kelleetlenül, szándékos körülményességgel szállt ki a járműből, amely mögött már vagy tíz (harminc!) kocsi túlkölt.

- Hazafelé. Kész. Befejezte. Elvesztett egy emberemet, és még a parancsornak is ellenszegült! Hogy nincs menettértilti jegye? Hát találja fel magát. Ennyi diplomával és ilyen nyelvismerettel nem lesz megerőltető... Gondolom én. (*Csodálatos egyhangúsággal „dühöngött”, nem fenekelte meg szidalmait, sértéseit, rendreutasításait felkiáltójellel.*)

Beugrott a sofőr mellé, jobb kezével, illetve az ekkorra már a henger-szerűre hajtogatott újságcsomaggal utasította, hogy induljon már.

Hamarosan el is tűntek a nagyváros forgatagában.

ANIKO GERBAYAN

PROIECTUM BALKANICUM • IN MEMORIAM

SINKO ERVIN

nr 1/2005. <—>